

॥ ओ३म् ॥

પંચમહાયજ્ઞ વિધિ

(આર્યોનું નિત્યકર્મ)

સ્વ. ઠા. નથુભાઈ નેણુસી કોઠારીએ સ્થાપેલ
વેદવિદ્યોત્તેજક કંદમાંથી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

બાપુભાઈ કુબેરદાસ પટેલ

સં. મંત્રી, મું. પ્ર. આર્ય પ્રતિનિધિ સભા,

આણંદ.

દ્વિતીયાવૃત્તિ ૧૦૦૦]

*

[વિ. સં. ૧૯૯૫

દયાનન્દાબ્દ ૧૧૫

મૂલ્ય : એક પ્રતના બે પૈસા

ધર્મનાં દશ લક્ષણા

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ પ્રચલિત

[ગુજરાતી કોમ્પ્યુટર વિભાગ]

જનકસાથ ૨૧૮૩૭ કિલો ૦.૦૧

સંસ્થાનામ પંચાંગવિદ્યા વિદ્યા

વર્ગિક ૫૨૦૮૭૫૪૧૮

શ્રી. રામજી પુનઃ 'આર્ય પ્રકાશ' પ્રેસ, આર્ય નેરોડ, આણંદમાં ગાપુસાદ
કુળેશ્વર પટેલે ચોતાને માટે આપીને આણંદમાં પ્રસિદ્ધ કર્યું. વા. ૧૬-૬-૩૬

॥ ओ३म् ॥

सर्वेषामेव दानानां ब्रह्मदानं विशिष्यते ।

स्व. नथुभाई नेणुसी डोहारी

(इच्छा भगवानुवाच)

सन्मार्गयोगे लब्धे तां विधिं विधायिष्यते
इदमांसी द्रष्टुं निवर्तमानस्य सा भुवनक
मु. प्र. व्या. प्र. सन्मार्गे लब्धे तां प्रसिद्धं कथं.

સંધ્યા કરનારને સૂચના

સંધ્યા કરવાનો સમય :

સૂર્યોદય પહેલાં લગભગ અર્ધ કલાકે સંધ્યા શરૂ કરવી જોઈએ, અને સાંજે સૂર્યનો અસ્ત થાય ત્યારે શરૂ કરવી તથા આકાશમાં નક્ષત્ર દેખાય ત્યાં સુધી કરવી. આ સમય થોડામાં થોડો બતાવ્યો છે. જો સમય અને અનુકૂળતા હોય તો વધુ સમય સુધી પણ સંધ્યા કરવી.

પ્રાતઃકાળે :

સંધ્યાની શરૂઆત કરતા પહેલાં દેહશુદ્ધિ કરવી એટલે શૌચ, દંતધાવન અને સ્નાન કર્યા પછી સંધ્યા કરવી.

સાયંકાળે :

જો અનુકૂળતા હોય તો સ્નાન કરવું, નહિ તો હાથ, પગ, મુખ ઘોલી સ્વચ્છ ચિત્ત થઈ સંધ્યા કરવી.

સ્થાન :

જ્યાં ગંદકી ન હોય, ઘોંઘાટ ન હોય, મચ્છર આદિ જીવ-જંતુનો ઉપદ્રવ ન હોય, સારી હવા હોય, એકાંત હોય, જમીન સપાટ હોય અને સુંદર કુદરતી દૃશ્ય હોય એવે ઠેકાણે પદ્માસન વાળી શાંત ચિત્તથી સંધ્યા કરવી. આસનો ધણાં છે, તેમાંથી પોતાને અનુકૂળ આવે તેવું આસન વાળી બેસવું.

—: સુન્ધ્યા :—

પ્રથમ ગાયત્રી મંત્ર જોલી શિખા બંધન કરવું.

આત્મમન મંત્ર

આ મંત્ર જોલી તથા આત્મમન કરવાં.

ઓરમ્ શં નો દેવીરમિષ્ટય આપો ભવન્તુ પીતયે ।
શંયોરમિષ્ટવન્તુ નઃ ॥ ૠ૦ ૧૦ । ૯ । ૪ ॥

હે દિવ્યગુણવાળા વ્યાપક પરમાત્મનૃ ! આપ અભીષ્ટ (ઇચ્છિત) તૃપ્તિને માટે અમને સુખકારક માર્ગ બતાવો, અને અમારા ઉપર સુખ અને આરોગ્ય વરસાવો.

ઇન્દ્રિય-સ્પર્શ મંત્ર

ઓરમ્ વાક્ વાક્ । ઓ પ્રાણઃ પ્રાણઃ । ઓ ચક્ષુઃ
ચક્ષુઃ । ઓ શ્રોત્રં શ્રોત્રમ્ । ઓ નામિઃ । ઓ હૃદયમ્ ।
ઓ કણ્ઠઃ । ઓ શિરઃ । ઓ બાહુભ્યાં યશોબલમ્ ।
ઓ કરતલકરપૃષ્ઠે ॥

હે પ્રભો ! અમારી વાણીમાં સત્ય જોલવાની શક્તિ આપો, પ્રાણમાં જીવનશક્તિ આપો, નેત્રમાં જોવાની શક્તિ આપો, કાનમાં સાંભળવાની શક્તિ આપો, નાભિ પવિત્ર કરો, કંઠ પવિત્ર કરો, બાહુથી યશ અને બળ મેળવવાની શક્તિ આપો, પવિત્ર કાર્યો કરાવી કરતલ અને કરપૃષ્ઠ પવિત્ર કરો.

માર્જન મંત્ર

ઓ ધૂઃ પુનાતુ શિરસિ । ઓ ધ્રુવઃ પુનાતુ નેત્રયોઃ ॥
ઓ સ્વઃ પુનાતુ કણ્ઠે । ઓ મહઃ પુનાતુ હૃદયે । ઓ
જનઃ પુનાતુ નાભ્યામ્ । ઓ તપઃ પુનાતુ પાદયોઃ ।
ઓ સત્યં પુનાતુ પુનઃ શિરસિ । ઓ સ્વં બ્રહ્મ પુનાતુ
સર્વત્ર ॥

હે જગત્ના પ્રાણસ્વરૂપ પરમાત્મા અમારી શુદ્ધિ પવિત્ર કરે!!

હે દુઃખ દૂર કરનાર પ્રભો, અમારાં નેત્ર પવિત્ર કરે!

હે સર્વ જગત્ને ચલાવનાર વિભો, અમારા કંઠને પવિત્ર કરે!!

હે મહાન્ પૂજનીય ઇશ્વર, અમારા હૃદયને પવિત્ર કરે!

હે સર્વને ઉત્પન્ન કરનાર પરમેશ્વર, અમારી નાભિને પવિત્ર કરે!!

હે જ્ઞાનસ્વરૂપ પરમાત્મા, અમારા ચરણોને પાપકર્મમાં જતાં રોકી પવિત્ર કર્મમાં પ્રેરે!!

હે અવિનાશી ઇશ્વર અમારી શુદ્ધિને વારંવાર પવિત્ર કરે!

હે આકાશ સ્વરૂપ વ્યાપક પ્રભો અમારાં સર્વ અંગો પવિત્ર કરે!!

પ્રાણાયામ મંત્ર

ઓ ધૂઃ । ઓ ધ્રુવઃ । ઓ સ્વઃ । ઓ મહઃ । ઓ
જનઃ । ઓ તપઃ । ઓ સત્યમ્ ॥

હે પ્રાણુ સ્વરૂપ, હે દુઃખવિનાશક, હે સુખસ્વરૂપ, હે પૂજ-
નીય, હે સર્વોત્પાદક, હે જ્ઞાનસ્વરૂપ, હે અવિનાશી (અમને પવિત્ર
કરે.)

અધર્મર્ષણ મંત્રો

ઓરમ્ કૃતં ચ સત્યં ચામીદ્રાત્તપસોઽધ્યજાયત ।
તતો રાજ્યજાયત । તતઃ સમુદ્રો અર્ણવઃ ॥

ઋં ૧૦ । ૧૯૦ । ૧ ॥

સત્ય જ્ઞાનસ્વરૂપ વેદ અને પ્રકૃતિ સર્વદા પ્રદીપ્ત પરમાત્માના
જ્ઞાનથી પ્રગટ થાયછે. પ્રલયકાળ અને પાણીથી ભરેલો સમુદ્ર
પણ તેજ સામર્થ્યથી ઉત્પન્ન થાયછે.

ઓરમ્ સમુદ્રાદર્ણવાદધિસંવત્સરો અજાયત । અહો-
રાત્રાણિ વિદધદ્વિશ્વસ્ય મિષતો વશી ॥

ઋં ૧૦ । ૧૯૦ । ૨ ॥

સર્વને વશમાં રાખનાર પ્રભુની સ્વાભાવિક શક્તિથી જ
દિવસ, રાત, પક્ષ, માસ, અને સંવત્સર (વર્ષ) આદિ સમય પણ
બન્યો છે.

ઓરમ્ સૂર્યાચન્દ્રમસૌ ધાતા યથાપૂર્વમકલ્પયત્ ।
દિવં ચ પૃથિવૌ ચાન્તરિક્ષમથો સ્વઃ ॥

ઋં ૧૦ । ૧૯૦ । ૩ ॥

સર્વને ધારણ કરનાર પ્રભુએ સૂર્ય, ચંદ્ર, અગ્નિ, આકાશ,
પૃથ્વી અને સુખદાયક જગત જેમ પૂર્વકલ્પમાં બનાવ્યા હતાં તેમ
આ કલ્પમાં પણ બનાવ્યા છે.

શક્તિ દેવી૦ બોલીને ફરીથી ત્રણ આચમન કરવાં.

સનક્ષા પરિક્રમણુના મંત્રો.

ઓશ્મ પ્રાચીદિગગ્નિરધિપતિરસિતો રક્ષિતાદિત્યા
ઇષવઃ તેભ્યો નમોઽધિપતિભ્યો નમો રક્ષિતૃભ્યો નમ
ઇષુભ્યો નમ એભ્યો અસ્તુ । યોઽસ્માન્ દ્રેષ્ટિ યં વયં
દ્વિષ્મસ્તં વો જમ્મે દધ્મઃ ॥ અથર્વકાન્ડ ૩ । ૨૭ । ૧ ॥

પૂર્વ દિશાના સ્વામી જ્ઞાનરૂપ પરમાત્મા છે, તે બાંધ રહિત
એટલે સ્વતંત્ર છે. તે અમારું રક્ષણ કરનારા થાવ. સૂર્યનાં કિરણો
એ પ્રભુના બાણરૂપ છે; અર્થાત્ તે દ્વારા પ્રભુ સંસારનું રક્ષણ કરે છે.

એ પ્રભુને અમારા નમસ્કાર હો, એ રક્ષણ કરનારને અમારા
નમસ્કાર હો, એ બાણોને અર્થાત્ રક્ષણનાં સાધનોને જોઇ અમારું
મસ્તક પ્રભુને નમતું રહે.

જે અમારો દ્વેષ કરે અને અમે જેનો દ્વેષ કરીએ એ ઉભય
દ્વેષ્ટાઓ અમે પ્રભુના ન્યાયમાં જઈએ; જેથી અમારો દ્વેષ દૂર
થાય અને અમે પરસ્પર મિત્ર બનીએ.

ઓ દક્ષિણા દિગિન્દ્રોઽધિપતિસ્તિરશ્ચિરાજી રક્ષિતા
પિતર ઇષવઃ । તેભ્યો૦ ॥ અથર્વકાન્ડ ૩ । ૨૭ । ૨ ॥

દક્ષિણ દિશાના સ્વામી પૂર્ણ ઐશ્વર્યવાન પરમાત્મા છે.
તિર્યક=પશુ આદિ પ્રાણીઓમાં પણ એ વિરાજમાન છે. બળ, બુદ્ધિ
અને સદાચારવાળા વિદ્વાન્ માણસો પ્રભુના બાણસ્વરૂપ છે. અર્થાત્
તેઓ મારફત જગતનું રક્ષણ કરે છે.

ઓ પ્રતીચી દિગ્વરુણોઽધિપતિઃ પૃથ્વાકૂ રક્ષિતાન્ન-
મિષવઃ । તેભ્યોઽ ॥ અથર્વકાણ્ડ ૩ । ૨૭ । ૩ ॥

પશ્ચિમ દિશાના સ્વામી સર્વશ્રેષ્ઠ પરમાત્મા છે. તે મનુષ્યોમાં જ્ઞાન અને વાણી આપનાર છે, તે રક્ષણ કરનાર છે, અને અન્ન તેના બાહ્યસ્વરૂપ છે; અર્થાત્ તે દ્વારા પ્રભુ જગતને નિભાવે છે.

ઓ ઉદીચી દિક્ સોમોઽધિપતિઃ સ્વજો રક્ષિતા-
ન્નનિરિષવઃ । તેભ્યોઽ ॥ અથર્વકાણ્ડ ૩ । ૨૭ । ૪ ॥

ઉત્તર દિશાના સ્વામી શાન્તસ્વરૂપ પરમાત્મા છે. તે સ્વયંભૂ છે, અશ્વનિ-વિષ્ણુદાદિ તેજ તેમનાં બાહ્યસ્વરૂપ છે; એટલે કે તેનાથી જગતનું રક્ષણ કરે છે.

ઓ ધ્રુવા દિગ્વિષ્ણુરધિપતિઃ કલ્માષગ્રીવો રક્ષિતા
વીરુધ્વ ઇષવઃ । તેભ્યોઽ ॥ અથર્વકાણ્ડ ૩ । ૨૭ ॥ ૫ ॥

નીચેની દિશાના સ્વામી સર્વબ્યાપક પરમાત્મા છે. ઉપર જોવામાં આવતી કાળાશ અથવા વરસાદનાં કાળાં અને ધોળાં વાદળાં એ વિશ્વમૂર્તિ પરમાત્માના ગ્રીવાસ્થાને છે, અને વરસાદથી ઉત્પન્ન થનારી ઔષધીઓ પ્રભુના બાહ્યરૂપે છે. અર્થાત્ ઔષધીઓ રક્ષણનું સાધન છે.

ઓ ઝર્ધ્વા દિગ્ બૃહસ્પતિરધિપતિઃ શ્વિત્રો રક્ષિતા
વર્ષ મિષવઃ ॥ તેભ્યોઽ ॥ અથર્વકાણ્ડ ૩ । ૨૭ । ૬ ॥

ઉપરની દિશાના સ્વામી વાણીના અધિપતિ તથા સર્વથી મહાન્ પરમાત્મા અધિષ્ઠાતા છે, તે સર્વથી શુદ્ધ છે. અને વરસાદ

પ્રભુના બાહ્યસ્વરૂપ છે એટલે તે દ્વારા તેઓ સંસારનું રક્ષણ કરે છે.

ઉપસ્થાનના મંત્રો

ओं उदयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं
देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ ऋ० ૧।૫૦।૧૦।

પરમાત્મા અંધકાર (પાપ)થી દૂર છે. સર્વત્ર વિદ્યમાન તેમજ સુખસ્વરૂપ છે. સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ અને દેવોના પણ અધિદેવ છે. એવા ચરાચર જગત્ના આત્માસ્વરૂપ અને ઉત્તમ તેજસ્વરૂપ પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવાને માટે અમે તેમને શરણે જઈએ છીએ.

ओं उदुत्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दशे
विश्वाय सूर्यम् ॥ ऋ० ૧।૫૦।૧॥

જેનાથી વેદ તથા સૂર્યાદિ પદાર્થો ઉત્પન્ન થયા છે, એવા ચરાચરના આત્માસ્વરૂપ તે દેવને જગત્ સારી રીતે જાણી શકે તે માટે સંસારની રચના સર્વત્ર ફેલાઈ રહી છે.

ओं चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य बरुण-
स्याग्नेः । आपा घावापृथिवी अन्तरिक्ष ५ सूर्य आत्मा
जगतस्तस्थुषश्च स्वाहा ॥ ऋ० ૧।૧૧૫।૧।

પરમાત્મા વિદ્વાનોને પણ ચક્રિત કરનાર, મહાન્ બલસ્વરૂપ, વાયુ, જલ અને અગ્નિને પણ નિયમમાં રાખનાર તરીકે પ્રકટ છે. સ્વર્ગ, પૃથ્વી અને આકાશમાં તે વ્યાપક છે. તે પ્રભુ સ્થાવર અને જંગમ જગત્નો અંતર્યામી છે. તે પરમાત્માની અમે ભક્તિ કરીએ છીએ.

ओं तच्चक्षुर्देवदितं पुरस्ताच्छुक्रमुष्णरत् । पश्येम
शरदः शतं जीवेम शरदः शतं ऋणुयाम शरदः शतं
प्रब्रवाम शरदः शतमदीनाः स्याम शरदः शतं भूयश्च
शरदः शतात् ॥ यजु० ३६। २४ ॥

વિદ્વાનોના સહાયક એવા તે શુક્રસ્વરૂપ પરમાત્મા સૃષ્ટિની
પૂર્વેથી પણ બધાને દોરનાર અને પ્રેરનાર છે. તે પરમાત્માની
કૃપાથી અમે પરાધીનતાથી રહિત થઈને સો વર્ષ સુધી તેના
મહિમાને જોઈએ, સો વર્ષ સુધી જીવીએ, સો વર્ષ તેના યશોગાન
સાંભળીએ, સો વર્ષ સુધી તેના ગુણગાન કરીએ અને એ જ
પ્રમાણે તેથી વધારે જીવીએ તો પણ તે પ્રમાણે વર્તીએ.

ગાયત્રી મંત્ર

આ મંત્રનો ઓછામાં ઓછો પાંચ મિનિટ સુધી જપ કરવો.

ओं भूर्भुवः स्वः । तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य
धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥

ऋ० ૩।૬૨।૧૦ ॥ यजु० ૩૬।૩ ॥

તે પરમાત્મા રક્ષણકર્તા, પ્રાણસ્વરૂપ, સર્વ દુઃખોને દૂર કરનાર
અને સુખસ્વરૂપ છે. તે જગદુત્પાદક દિવ્ય ગુણવાળા પરમેશ્વરના
તે સર્વોત્તમ પાપદાહક તેજને અમે ધારણ કરીએ, કે જે પરમાત્મા
અમારી જીવિત સત્કાર્યમાં પ્રેરે.

ધૈર્યનમસ્કાર મંત્ર

ઓ નમઃ શમ્ભવાય ચ મયોમવાય ચ । નમઃ
શંકરાય ચ મયસ્કરાય ચ । નમઃ શિવાય ચ શિવતરાય
ચ ॥ યજુઃ ૧૬ । ૪૧ ॥

તે સુખના હેતુ અને આનંદમય પરમાત્માને નમસ્કાર હો ।
તે કલ્યાણકારી અને સુખદાતા પરમાત્માને નમસ્કાર હો । તે
જગદાધાર અને મંગળસ્વરૂપ પરમાત્માને અમારા નમસ્કાર હો ।

દેવયજ્ઞ—અગ્નિહોત્ર

અથેશ્વરસ્તુતિપ્રાર્થનોપાસનાઃ ॥

ઓ૩મ્ વિશ્વાનિ દેવ સવિતર્દુરિતાનિ પરાસુવ ।
યજ્ઞદ્રં તન્ન આસુવ ॥ ૧ ॥ યજુ૦ અ૦ ૨૦, મં૦ ૩.

અર્થઃ—હે સકલ જગતની ઉત્પત્તિકર્તા, સમગ્ર ઐશ્વર્યયુક્ત, શુદ્ધસ્વરૂપ, સર્વ સુખોના દાતા પરમેશ્વર આપ કૃપા કરીને અમારાં સંપૂર્ણ દુર્ગુણ, દુર્વ્યસન તથા દુઃખોને દૂર કરો અને જે કલ્યાણકારક ગુણ, કર્મ, સ્વભાવ અને પદાર્થો હોય તે સર્વ અમને આપની કૃપાથી પ્રાપ્ત થાઓ.

ઓં હિરણ્યગર્ભઃ સમવર્ત્તતાગ્રે ભૂતસ્ય જાતઃ પતિરેક
આસીત્ । સ દાધાર પૃથિવીં ઘામુતેમાં કસ્મૈ દેવાય
હવિષા વિધેમ ॥ ૨ ॥ યજુ૦ અ૦ ૧૩, મં૦ ૪.

અર્થઃ—જે સ્વપ્રકાશ સ્વરૂપ છે અને જેણે પ્રકાશક સૂર્ય ચંદ્રમાદિ પદાર્થો ઉત્પન્ન કરીને ધારણ કર્યા છે, તથા જે ઉત્પન્ન થયેલા સંપૂર્ણ જગતનો પ્રસિદ્ધ સ્વામી એક જ ચેતનસ્વરૂપ છે તથા જે સર્વ જગતની ઉત્પત્તિની પૂર્વે વર્તમાન હતો તે આ ભૂમિ તથા સૂર્યાદિને ધારણ કરી રહ્યો છે. અમે તે સુખસ્વરૂપ શુદ્ધ પરમાત્માને મદલ કરવા યોગ્ય યોગાભ્યાસ અને અતિ પ્રેમથી તેના વિશેષ ભાક્ત કર્યા કરીએ.

ઓં ય આત્મદા બલદા યસ્ય વિશ્વ ઉપાસતે
પ્રશિષં યસ્ય દેવાઃ । યસ્યચ્છાયામૃતં યસ્ય મૃત્યુઃ
કસ્મૈ દેવાય હવિષા વિધેમ્ ॥ ૩ ॥

યજુઃ અં ૨૫, મં ૧૩

અર્થ:—જે આત્મજ્ઞાનનો દાતા શરીર, આત્મા અને સમાજના
બલનો દાતા કે જેની સર્વ વિદ્યાનુ લોકો ઉપાસના કરે છે, અને
જેના પ્રત્યક્ષ સત્યસ્વરૂપ શાસન અને ન્યાય અર્થાત્ શિક્ષાને માને
છે તથા જેની છાયા અર્થાત્ આશ્રયજી મોક્ષસુખદાતા છે અને
જેનું ન માનવું અર્થાત્ ભક્તિ ન કરવી તેજ મૃત્યુ આદિ દુઃખનો
હેતુ છે. અમે તે સુખસ્વરૂપ સકલ જ્ઞાનના દાતા પરમાત્માની
પ્રાપ્તિને માટે આત્મા અને અંતઃકરણથી ભક્તિ અર્થાત્ તેની જ
આજ્ઞાના પાલનમાં તત્પર રહીએ.

ઓં યઃ પ્રાણતો નિમિષતો મહિત્વૈક ઇદ્રાજા જગતો
બભૂવ ય ઈશે અસ્ય દ્વિપદશ્વતુષ્પદઃ કસ્મૈ દેવાય હવિષા
વિધેમ ॥ ૪ ॥ યજુઃ અં ૨૩, મં ૩.

અર્થ:—જે પ્રાણવાળા અને અપ્રાણિરૂપ જગતનો પોતાના
અનંત મહિમાને લીધે એકજ વિરાજમાન રાજા છે, જે આ
મનુષ્યાદિ તથા ગૌ આદિ પ્રાણિયોના શરીરની રચના કરે છે તે
સુખ સ્વરૂપ સકલૈશ્વરના દાતા પરમાત્માની અમારી સર્વોત્તમ
સામગ્રીથી અમે વિશેષ ભક્તિ કરીએ.

ઓં યેન ઘૌરુગ્રા પૃથિવી ચ દૃઢા યેમ સ્વઃ સ્તભિતં
યેન નાકઃ । યો અન્તરિક્ષે રજસો વિમાનઃ કસ્મૈ

દેવાય હવિષા વિષ્ણેમ ॥ ૫ ॥

યજુઃ૦ અ૦ ૩૨, મં૦ ૬.

અર્થ:—જે પરમાત્માએ તીક્ષ્ણ સ્વભાવવાળા સૂર્ય આદિને તથા ભૂમિને ધારણ કર્યાં છે, સુખને ધારણ કર્યું છે, અને જે જગદીશ્વરે દુઃખ રહિત મોક્ષને ધારણ કર્યો છે. વળી જે આકાશમાં સર્વ લોકલોકાન્તરોને વિશેષ માનયુક્ત અર્થાત્ જેમ આકાશમાં પક્ષી ઉડે છે તેમ સર્વ લોકોનું નિર્માણ અને ભ્રમણ કરાવે છે, તે સુખસ્વરૂપ, કામના કરવા યોગ્ય પરબ્રહ્મની પ્રાપ્તિને માટે સધળા સામર્થ્ય સહિત અમે વિશેષ ભક્તિ કરીએ.

ઓ પ્રજાપતે ન ત્વદેતાન્યન્યો વિશ્વા જાતાનિ પરિ
તા વભૂવ । યત્કામાસ્તે જુહુમસ્તન્નો અસ્તુ ત્વયં સ્યામ
પતયો રયીણામ્ ॥ ૬ ॥ ઋ૦ મં૦ ૧૦, સૂ૦ ૧૨૧, મં૦ ૧૦,

અર્થ:—હે સર્વ પ્રજાના સ્વામી પરમાત્મા આપનાથી ભિન્ન બીજું કંઈ આ સર્વ ઉત્પન્ન થયેલાં જડચેતનાદિનો તિરસ્કાર કરી શકતું નથી; અર્થાત્ આપ સર્વોપરિ છો. જે જે પદાર્થોની કામનાથી અમે આપનો આશ્રય લઈએ તે અને વાંછના કરીએ તે તે કામના આપની કૃપાથી સિદ્ધ થાએ કે જેથી અમે ધનૈશ્વર્યના સ્વામી થઈએ.

ઓ સ નો વન્ધુર્જનિતા સ વિધાતા ધામાનિ વેદ
ભુવનાનિ વિશ્વા । યત્ર દેવા અમૃતમાનશાનાસ્તૃતીયે-
ધામન્નધ્યૈરયન્ત ॥૭॥ યજુ૦ અ૦ ૩૨, મં૦ ૧૦.

અર્થ:-હે મનુષ્યો, તે પરમાત્મા આપણને જાતા સમાન સુખદાયક, સકલ જગતના ઉત્પાદક, સર્વ કામેને પૂર્ણ કરનાર, સંપૂર્ણ લોકમાત્ર અને નામ, સ્થાન તથા જન્મેને જાણે છે. અને જે સાંસારિક સુખદુઃખથી રહિત નિત્યાનંદયુક્ત મોક્ષ સ્વરૂપ પરમાત્મામાં મોક્ષને પ્રાપ્ત કરીને વિદ્વાન લોકો સ્વેચ્છાથી વિચરે છે, તેજ પરમાત્મા આપણે ગુરુ, આચાર્ય રાજા તથા ન્યાયાધીશ છે. આપણે સર્વ મળીને તેની સર્વદા ભક્તિ કર્યા કરીએ.

ओं अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव
वयुनानि विद्वान् । युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते
नम उक्ति विधेम ॥८॥ यजु० अ० ૪૦ મં० ૧૬

અર્થ:-સ્વપ્રકાશ જ્ઞાનસ્વરૂપ સર્વ જગતના પ્રકાશક સકલ સુખદાતા પરમેશ્વર આપ સંપૂર્ણ વિદ્યાયુક્ત છો. કૃપા કરીને અમને વિજ્ઞાન વા રાજ્યાદિ ઐશ્વર્યની પ્રાપ્તિને માટે ધર્મયુક્ત આપ્ત લોકોના માર્ગે સંપૂર્ણ પ્રજ્ઞાન અને ઉત્તમ કર્મ પ્રાપ્ત કરાવો, અને અમારાથી કુટિલતાયુક્ત પાપરૂપ કર્મને દૂર કરો. એટલાજ માટે અમે આપની અનેક પ્રકારે સ્તુતિરૂપ નમ્રતાપૂર્વક પ્રશંસા સદા કર્યા કરીએ અને અખંડાનંદમાં રહીએ.

સૂચના :

દરરોજ સવારના સંધ્યાપાસના કર્યા પછી અને સાંજે સૂર્યના અસ્ત સમયે સંધ્યાપાસનાની પૂર્વ અગ્નિહોત્ર કરવાનો સમય છે. અગ્નિહોત્રના માટે મથાળેથી ૧૬ આંગળ સમયોરસ અને તળાએથી ચાર આંગળ સમયોરસનો હવનકુંડ સોના-ચાંદી

ત્રાંખા લોઢા કે માટીનો બનાવવો જોઈએ, અને તે સિવાય બી હોમવા માટેનો એક ચમચો અને ઘૃતાદિ સામગ્રી રાખવા માટે એક આબ્યરથાળી તે પણ સોના—ચાંદી કે માટીની બનાવવી જોઈએ. તે સિવાય એક જળપાત્ર તથા એક ચીમટો અને આંખો વડ, ગુલર, પલાશ આદિ લાકડાંની હવનકુંડના માપ પ્રમાણેની સમિધા તથા અગ્નિહોત્ર માટે એક શેર ઘીમાં એક રતી કરતૂરી અને એક માસો કેસર મેળવવાને તૈયાર કરેલા ઘીમાંથી દર વખતે છટાંક બી વગેરે સામગ્રી તૈયાર કરી સામે રાખવી જોઈએ અને તે પછી પલાશ આદિ અથવા ચંદન આદિના નાના ટુકડા વેદીમાં રાખી અગ્નિનંત્ર પ્રદીપ્ત કરવો અને નીચેના મંત્રોવડે એક એક આહુતિ આપવી. ઐ પ્રમાણે પ્રાતઃકાળે પ્રાતઃકાળના મંત્રોથી અને સાયંકાળે સાંયકાળના મંત્રોથી આહુતિઓ આપવી. અને વખત જેમનાથી ન અને તેમણે એક વખત સવારમાં સવાર સાંજના સર્વ મંત્રોથી આહુતિઓ આપવી.

વિધિ

પ્રથમ નીચેના એક એક મંત્રથી ઐક એક આચમન કરવું.

આચમન

ओं अमृतोपस्तरणमसि स्वाहा ॥ १ ॥

હે સુખપ્રદ જળ ! તું પ્રાણીઓનું આશ્રયબૂત છે.

ओं अमृतापिधानमसि स्वाहा ॥ २ ॥

હે અમૃતરૂપી જળ ! તું નિશ્ચયપૂર્વક અમારું પોષણ કરનાર થા.

ओं सत्यं यशः श्रीर्मयि श्रीः श्रयतां स्वाहा ॥ २ ॥

હે પરમાત્મનૃ! મારામાં સત્ય, કૃતિ, શોભા અને લક્ષ્મી સ્થિર રહે.

અંગ-સ્પર્શ

આત્મમન કયા પછી નીચેના સાત મંત્રોથી તે મંત્રમાં બતાવેલા અંગનો સ્પર્શ કરવો, અને સ્પર્શ કરતી વખતે પોતાની ઇચ્છાશક્તિને એ અંગ પર સ્થિર કરી જોવું કે એ અંગથી કાંઈ બુરું કામ તો નથી થયું.

ओं वाङ्म आस्येऽस्तु ॥

મારા મુખમાં શુદ્ધ, મધુર અને સ્પષ્ટ વાણી રહે.

ओं नसो मे प्राणोऽस्तु ॥

મારી નાસિકાઓમાં પ્રાણ નિયમપૂર્વક ચાલી બળ આપે.

ओं अक्षणो मे चक्षुरस्तु ॥

મારી આંખો શુભ ક્રમેનિ જુઓ.

ओं कर्णयो मे श्रोत्रमस्तु ॥

મારા કાનમાં સત્ય વાણી સાંભળવાની શક્તિ વધે.

ओं बाहो मे बलमस्तु ।

મારી બુજ્જઓમાં બળ વધતું રહે.

ओं ऊर्वो मे ओजोऽस्तु ॥

મારી જાંઘોમાં પણ બળ વધે.

ओं अरिष्टानि मे अङ्गानि तनूस्तन्वा मे सह सन्तु ॥

મારા સર્વ અવયવો હૃષ્ટપૃષ્ટ થઇ મારા શરીરની સાથે ઉત્તમ અવસ્થામાં રહે.

અગ્ન્યાધાન

ઉપર પ્રમાણે પ્રાર્થના કર્યા બાદ ઓં ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ ॥ આ મંત્રનો ઉચ્ચારણ કરીને ધરમાં અગ્નિ તૈયાર હોય તો તે દાવીને અથવા ઘીનો દીવો કરી તેનાથી કપૂર સળગાવી તેને એક પાત્રમાં રાખી નીચેના મંત્રથી અગ્ન્યાધાન કરવું.

ઓં ભૂર્ભુવઃ સ્વર્ચોરિવ ભૂમ્ના પૃથિવીવ વ્વરિમ્ણા ।
તસ્યાસ્તે પૃથિવિ દેવયજનિ પૃષ્ઠેઽગ્નિ મન્નાદ મન્નાદ્યાયા
દન્ને ॥

નીચેનો મંત્ર બોલી અગ્નિને પ્રજ્વલિત કરવો.

ઓં ઉદ્બુધ્યસ્વાગ્રે મતિજાગૃહિ ત્વમિષ્ટાપૂર્તે સ ૫
સૃજેથામયં ચ । અસ્મિન્તસધસ્યેઽઅધ્યુત્તરસ્મિન્ વિશ્વે
દેષા યજમાનશ્ચ સીદત ॥

સામદાધાન

ત્યારપછી આઠ આંગળ જેવડા સમિધાના ત્રણ ટુકડા ધીમાં બોળી એકેકને નીચેના મંત્રો બોલી યજ્ઞકુંડમાં હોમવો.

ઓં અયન્ત ઇધ્મ આત્મા જાતવેદસ્તેનેધ્યસ્વ વર્ધ-
સ્વ ચેદ્ધ વર્ધય ચાસ્માન્ પ્રજયા પશુભિર્બ્રહ્મવર્ચસેના-
નાગ્નેન સમેધય સ્વાહા । ઇદમગ્રયે જાતવેદસે ઇદન્નમમ ॥

ઓ સમિધાગ્નિ દુવસ્યત ઘૃતૈર્બોધયતાતિથિમ્ ।
આસ્મિન્ હવ્યા जुहोतन ॥

ઓ સુસમિદ્ધાય શોચિષે ઘૃતં તીવ્રં जुहोतन ।
અગ્નયે જાતવેદસે સ્વાહા । इदमग्નये जातवेदसे इद-
न्न मम ॥

ઓ તન્ત્વા સમિદ્ધિરક્ષિરો ઘૃતેન વર્દયામસિ ।
बृहच्छ्रोचा यविष्ठुय स्वाहा । इदमग्नयेऽक्षिरसे इदन्न
मम ॥

ઘૃતાહુતિઓ

નીચેના મંત્ર બોલી ઘીની એક આહુતિ આપવી. એ પ્રમાણે
પાંચ વખત મંત્ર બોલી પાંચ આહુતિઓ આપવી.

ઓ અગ્નન્ત ઇધ્મઽઆત્મા જાતવેદસ્તેનેધ્યસ્વ વર્ધસ્વ
चेद्ध वर्धय चास्मान प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनान्नाद्येन
समेधय स्वाहा । इदमग्नये जातवेदसे इदन्नमम ॥

જલપ્રોક્ષણ

ત્યારપછી અંજલીમાં જલ લઇને નીચેના ચાર મંત્રોથી
વેદીની ચારે બાજુ જગા છાંટવું.

ઓ અદિતેઽનુમન્યસ્વ ।

(આ મંત્રથી વેદીની પૂર્વ દિશામાં)

ઓ અનુમતેઽનુમન્યસ્વ ।

(આ મંત્રથી વેદીની પશ્ચિમ દિશામાં)

ઓં સરસ્વત્યનુમન્યસ્વ ।

(આ મંત્રથી વેદીની ઉત્તર દિશામાં)

ઓં દેવ સવિતઃ પ્રસુવ યજ્ઞં પ્રસુવ યજ્ઞપતિં
મગાય । દિઘ્યો ગન્ધર્વઃ કેતપૂઃ કેતં નઃ પુનાતુ
વાચસ્પતિર્વાંચં નઃ સ્વદતુ ॥

(આ મંત્રથી વેદીની ચારે બાજુ પાણીના છાંટા નાંખવા.)

આધારાવાજ્યભાગાહુતિ

નીચેના બે મંત્રોથી વેદીની આહુતિઓ આપવી.

ઓં અગ્નયે સ્વાહા । इदमग्નये—इदन्न मम ॥

ઓં સોમાય સ્વાહા । इदं सोमाय—इदन्न मम ॥

(વેદીના ઉત્તર ભાગમાં આહુતિ આપવી.)

આજ્યભાગાહુતિ

ઓં પ્રજાપતયે સ્વાહા । इदं प्रजापतये इदन्न मम ॥

ઓં ઇન્દ્રાય સ્વાહા । इदमिन्द्राय इदन्न मम ॥

(આ બે મંત્રોથી વેદીના મધ્ય ભાગમાં આહુતિઓ આપવી.)

સૂર્યો જ્યોતિર્જ્યોતિઃ સૂર્યઃ સ્વાહા ॥ સૂર્યો
વર્ચો જ્યોતિર્વર્ચઃ સ્વાહાઃ ॥ જ્યોતિઃ સૂર્યઃ સૂર્યો-
જ્યોતિઃ સ્વાહા ॥ સજૃદેવેન સવિતા સજૂરૂપસેન્દ્રવત્યા
જુષાણઃ સૂર્યો વેતુ સ્વાહા ॥

ઉપર પ્રમાણેના ચાર મંત્રોથી સવારમાં અને નીચેના ચાર
મંત્રોથી સાયંકાળે આહુતિઓ આપવી.

અગ્નિઙ્યોતિઙ્યોતિરગ્નિઃ સ્વાહા ॥ અગ્નિર્વર્ચ્વો-
ઙ્યોતિર્વર્ચ્વઃ સ્વાહા ॥

અગ્નિઙ્યોતિઃ ૦ ઐ પ્રથમ મંત્રને મનમાં બોલીને ત્રીજી આહુતી આપવી.

ઓ સજૂર્દેવેન સવિત્રા સજૂ રાઙ્યેન્દ્રવત્યા જુષાળો-
અગ્નિર્વેતુ સ્વાહા ॥ ય૦ અ૦ ૩૧ મં૦ ૧૦ ॥

ત્રીથેના મંત્રોથી સવાર સાંજ બંને વખત આઠ આહુતિઓ આપવી.

ઓ૩મ્ ભૂરગ્ને પ્રાણાય સ્વાહા ॥ ઓ૩મ્ ભુવ-
ર્વાયવેડપાનાય સ્વાહા ॥ ઓ૩મ્ સ્વરાદિત્યાય વ્ષાનાય
સ્વાહા ॥ ઓ૩મ્ ભૂર્ભુવઃ સ્વરગ્નિવાયવાદિત્યેભ્યઃ પ્રાણા-
પાનવ્યાનેભ્યઃ સ્વાહા ॥ ઓ૩મ્ આપો ઙ્યોતી રસોડમૃતં
બ્રહ્મ ભૂર્ભુવઃ સ્વરો સ્વાહા ॥

ઓ૩મ્ યાં મે મેધાં દેવગણાઃ પિતરશ્ચોપાસતે તયા
મામગ્ર મેધયાઽગ્ને મેધાવિનં કુરુ સ્વાહા ॥

ઓ૩મ્ વિશ્વાનિ દેવ સવિતર્દુરિતાનિ પરાસુવ ।
યદ્દદ્દં તન્ન આસુવ ॥

ઓ અગ્ને નય સુપથા રાયે અસ્માન્ વિશ્વાનિ દેવ
વયુનાનિ વિદ્વાન્ । યુયોધ્યસ્મજ્જુહુરાણમેનો ભૂયિષ્ઠાં તે
નમ ઉક્તિ વિધેમ સ્વાહા ॥

ओ३म् भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गोदेवस्य
धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ॥

ओ३म् पूर्णां दर्विं परापत सुपूर्णां पुनरापत,
वस्नेव विक्रीणा बहा इषमूर्ज ५ शतक्रतो स्वाहा ॥ १ ॥

ओ३म् पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात् पूर्णमुदच्यते ।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णं मेवावशिष्यते स्वाहा ॥ २ ॥

नीयेना मंत्रने त्रयुवार मोली त्रयु आहुतिम् । आपी सामग्री
पूरी करवी.

ओं सर्वं वै पूर्णं ५ स्वाहा ॥

नीयेना मंत्रया वधेला धीनी यज्ञकुंडमा धार करवी.

ओ३म् वसोः पवित्र मसि शतधारं वसोः पवित्र
मसि महस्रधारं देवस्त्वा सविता पुनातु वसोः पवि-
त्रेण शतधारेण सुप्ता कामधुक्षः ॥

ओ३म् द्यौः शान्ति रन्तरिक्ष ५ शान्तिः पृथिवी
शान्तिरापः शान्ति रोषधयः शान्ति र्वनस्पतयः शान्ति-
र्विश्वेदेवाः शान्तिर्ब्रह्म शान्तः सर्वं ५ शान्तिः शान्ति
रेव शान्तिः सा मा शान्ति रेधि ॥

ओ३म् शान्तिः । शान्तिः । शान्तिः ॥

ત્રીજો પિતૃયજ્ઞ

ત્રીજો પિતૃયજ્ઞ છે. તેના એ પ્રકાર છે એક તર્પણ અને બીજું શ્રાદ્ધ. જે કર્મ વડે વિદ્વાન ઋષિ અને પિતરો સુખયુક્ત બની તૃપ્ત થાય તે તર્પણ છે. આ પ્રમાણેની ક્રિયા શ્રદ્ધાપૂર્વક સેવન કરવી તેનું નામ જ શ્રાદ્ધ છે. આ તર્પણ આદિ કર્મ જીવિતમાં વટી શકે છે. મૃતકોમાં નહિ. મરેલાની સેવા અને તેમને સુખ પહોંચાડવું એ સર્વથા અસંભવ છે. તર્પણ આદિ કર્મમાં સત્કાર કરવા યોગ્ય દેવ, ઋષિ અને પિતર છે. જે મનુષ્યો સત્યનું આચરણ કરે છે તેવા વિદ્વાનો દેવ કહેવાય છે. સૃષ્ટિની અંદરની સર્વ વિદ્યાઓ ભણવી અને ભણાવવી એ ઋષિકર્મ છે, અને તે કરનાર ઋષિ કહેવાય છે; પિતરમાં પોતાના પિતા, માતા, પુત્ર, સ્ત્રી, તથા અન્ય સંબંધીઓ તેમજ સોમસદ્ એટલે સોમયજ્ઞમાં નિપુણ, આગ્નિવાતા એટલે અગ્નિવિદ્યામાં નિપુણ, જે પરબ્રહ્મમાં સ્થિર થઈ શમ, દમ, ગત્યવિદ્યાદિ ઉત્તમ ગુણોથી યુક્ત તે બ્રહ્મ, સોમ લતાદિ ઉત્તમ ઓષધીઓના રસપાન કરવા કરાવવામાં નિપુણ તે સોમપા, જે વરુણથી અન્ન જલાદિને શુદ્ધ કરી ખાવાપીવા યોગ્ય છે તે હવિર્ભુજ, ઘૃતાદિ સ્વિગ્ધ પદાર્થ અને વિજ્ઞાનના જ્ઞાનથી તેની રક્ષા કરવા યોગ્ય છે તે આજ્યપા, જેનો સમય મહા ઉપદેશમાં જાય છે તે સુકાર્ણન, જે પક્ષપાત છાદીને સદા સત્ય વ્યવસ્થા, ન્યાયમાં પ્રવૃત્ત રહે છે તે યમરાજ આદિની પિતરોમાં ગણના થાય છે. એ બધાની અન્નાદિથી સેવા સુશ્રૂષા કરવી તે પિતૃયજ્ઞ કહેવાય છે.

ચોથો ખલિવૈશ્વદેવ

દરરોજ રસોઇ તૈયાર થાય તે પછી ખલિવૈશ્વદેવ વસ્ત્ર કરવાનો હોય છે. નીચેના મંત્રોથી ઘૃત મિશ્રિત ભાત અને જો ભાત તૈયાર ન હોય તો ક્ષાર અને લવણ સિવાય જે કંઈ પાક થયે હોય તેની દશ આહુતિઓ આપવી.

ઓ૩મ્ અગ્નયે ભ્વાહા । ઓ૩મ્ સોમાયસ્વાહા ।
ઓ૩મ્ અગ્નીષોમાભ્યાં સ્વાહા । ઓ૩મ્ વિશ્વેભ્યો દેવે-
ભ્યઃ સ્વાહાઃ । ઓ૩મ્ કુહૈ સ્વાહા । ઓ૩મ્ અનુમત્યૈ
સ્વાહા । ઓ૩મ્ પ્રજાપતયે સ્વાહા । ઓ૩મ્ સહ્યાવા-
પૃથિવીભ્યાં સ્વાહા । ઓ૩મ્ સ્વિષ્ટકૃતે સ્વાહા ॥

ત્યારપછી નીચેના મંત્રોથી એક પત્રાવળી કે ચાળીમાં મંત્રોમાં કહેલી દિશાઓમાં થોડો થોડો ભાગ રાખવો, અને તે કાંઈ અતિથિ આવી ચઢે તો તેને આપી દેવું, અને તેવું કાંઈ લેનાર ન હોય તો અગ્નિમાં નાંખી દેવું.

ઓ૩મ્ સાનુગાયેન્દ્રાય નમઃ આથી પૂર્વ.
ઓ૩મ્ સાનુગાય યમાય નમઃ આથી દક્ષિણ.
ઓ૩મ્ સાનુગાય વરુણાય નમઃ આથી પશ્ચિમ.
ઓ૩મ્ સાનુયાગ સોમાય નમઃ આથી ઉત્તર.
ઓ૩મ્ મરુદ્વયો નમઃ આથી વારણામાં.
ઓ૩મ્ અન્નયો નમઃ આથી પાણીમાં.

ओ३म् वनस्पतिभ्यो नमः आथी भुसण (हस्तो) अने उधुप-
क्षमां (उषली)

आ३म् श्रियै नमः आथी भ्रशान,

ओ३म् भद्रकाल्यै नमः आथी नैऋत्य,

ओ३म् ब्रह्मपतये नमः । ओ३म् वास्तुपतये नमः ।

आ भंत्रथी मध्यमां,

ओ३म् विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः । ओ नक्तंक्षारिभ्यो भूतेभ्यो

नमः । आथी उपर,

ओ३म् सर्वात्मभूतये नमः आथी पञ्चाडे अने,

ओ३म् पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः आ भंत्रथी दक्षिण
दिशामां.

त्यारपछी लवणु साथेने। पाक थोडा थोडा लहने नीचे
प्रमाणेनां वाक्ये। ओली छ भागे जमीन पर मूडी ते ते भाग
कुतरा, डागडा, पतित, चंडाण, पापी सवने आपी देंवा.

પાંચમેા અતિથિ યજ્ઞ

શ્વભ્યો નમઃ । પતિતેભ્યો નમઃ શ્વપગ્ભ્યો નમઃ ।
પાપરોગિભ્યો નમઃ । વાયસેભ્યો નમઃ । કૃમિભ્યો નમઃ ।

પાંચમેા અતિથિ યજ્ઞ છે, જેમાં ધાર્મિક પરોપકારી, સત્યો-
પદેશક, પક્ષપાતરહિત, શાંત અને સર્વ હિતકારક વિદ્વાનોની અન્ન
વગેરેથી સેવા કરવી તથા તેમની સાથે પ્રશ્નોત્તર કરી વિદ્યા પ્રાપ્ત
કરવી; એને અતિથિ યજ્ઞ કહે છે. આ યજ્ઞ પણ નિત્ય કરવો જોઈએ.

આ પ્રમાણે પંચ મહાયજ્ઞો દરેક સ્ત્રી-પુરુષોએ નિત્ય કરવા
જોઈએ. આ પછી પક્ષ યજ્ઞ અર્થાત્ પૂર્ણિમા અને અમાવસ્યાના
દિવસે નિત્ય કરવાના અગ્નિહોત્રની આહુતિઓ આપ્યા પછી,
સ્થાલીપાક તૈયાર કરી નીચે લખેલા મંત્રો વડે વધારે આહુતિઓ
આપવી.

ઓરમ્ અગ્નયે સ્વાહા ॥ ઓરમ્ અગ્નિષોમાભ્યાં
સ્વાહા ॥ ઓરમ્ વિષ્ણવે સ્વાહા ॥

અમાવાસ્યાના દિવસે ઓરમ્ અગ્નિષોમાભ્યાં ની જગાએ
ઓરમ્ ઇન્દ્રાગ્નિભ્યાં સ્વાહા એ મંત્ર બોલી ત્રણ આહુતિઓ
આપવી. આવી રીતે પક્ષ યજ્ઞ કરવો; એ દરેક વેદધર્મી આર્ચનું
કર્તવ્ય છે.

ઇતિ પંચમહાયજ્ઞ વિધિ સમાપ્ત.

આરતી

જય જગદીશ હરે, પિતા જય જગદીશ હરે
ભક્ત જનોંકે સંકટ (૨) ક્ષણમેં દૂર કરે. ઓં જયં

જો ધ્યાવે કલ પાવેં, દુઃખ વિણસે મનકા—પ્રભુ (૨)
સુખ સંપત્તિ ધર આવે (૨) કષ્ટ મિટે તનકા. ઓં જયં

માત પિતા તુમ મેરે, શરણુ થહું કિસકી—પ્રભુ (૨)
તુમ ખીન ઓર ન કોઈ (૨) આશ કહું કિસકી. ઓં જયં

તુમ પુરણુ પરમાત્મા, તુમ અંતર્યામી—પ્રભુ (૨)
પરમ બ્રહ્મ પરમેશ્વર (૨) તુમ સમકે સ્વામી. ઓં જયં

તુમ કરુણાકે સગર, તુમ પાલન કર્તા—પ્રભુ (૨)
મેં સુરખ આજાની (૨) કૃપા કરે ભર્તા. ઓં જયં

તુમ હો એક અગોચર, સમકે પ્રાણુપતિ—પ્રભુ (૨)
કિસ વિધ મિલું દયામય (૨) ધર્મમેં હોવે ગતિ. ઓં જયં

હીન બંધુ દુઃખ હરતા, તુમ રક્ષક મેરે—પ્રભુ (૨)
કરુણા હસ્ત બઢાવો (૨) સમીપ બડા તેરે. ઓં જયં

વિપ્રય વિકાર મિટાઓ. પાપ હરો દેવા—પ્રભુ (૨)
શ્રદ્ધા ભક્તિ બઢાઓ (૨) સંતનકી સેવા. ઓં જયં

આર્યસમાજના નિયમો

- ૧ સર્વ સત્યવિદ્યા અને જે પદાર્થ વિદ્યાથી જાણવામાં આવે છે, તે સર્વનું આદિ મૂળ પરમેશ્વર છે.
- ૨ ઇશ્વર સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ, નિર્વિકાર, સર્વશક્તિમાન, ન્યાયકારી, દયાળુ, અનંત, અજન્મા, અનાદિ, અનુપમ, સર્વાન્તર્યામી, અજર, અમર, અભય, નિત્ય, પવિત્ર અને સૃષ્ટિકર્તા છે; તેની જ ઉપાસના કરવી યોગ્ય છે.
- ૩ વેદ સર્વ સત્ય વિદ્યાઓનું પુસ્તક છે. વેદનું ભણવું, ભણાવવું અને સાંભળવું, સંભળાવવું એ સધળા આર્યોનો પરમ ધર્મ છે.
- ૪ સત્ય ગ્રહણ કરવામાં ને અસત્ય છોડવામાં સદા તૈયાર રહેવું જોઈએ.
- ૫ સર્વ કામ ધર્માનુસાર અર્થાત્ સત્ય અને અસત્યનો વિચાર કરીને કરવાં જોઈએ.
- ૬ સંસારનો ઉપકાર કરવો અર્થાત્ શારીરિક, આત્મિક અને સામાજિક ઉન્નતિ કરવી એ આ સમાજનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે.
- ૭ સર્વની સાથે પ્રીતિપૂર્વક ધર્માનુસાર યથાર્થોગ્ય વર્તવું જોઈએ.
- ૮ અવિદ્યાનો નાશ અને વિદ્યાની વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ.
- ૯ દરેક આર્ય પોતાની ઉન્નતિથી સંતુષ્ટ ન રહેવું જોઈએ; પરંતુ સર્વની ઉન્નતિમાં જ પોતાની ઉન્નતિ સમજવી જોઈએ.
- ૧૦ સધળા મનુષ્યોએ સામાજિક સર્વહિતકારી નિયમ પાળવામાં પરતંત્ર અને સ્વહિતકારી નિયમમાં સ્વતંત્ર રહેવું જોઈએ.

